

VV.AA.

Extranjeros en el paraíso

Barcelona: Virus, 1994. 302 pàgines

Existeixen poques publicacions en el mercat editorial sociològic que, com la que ens presenta l'editorial Virus, apleguin un conjunt tan ampli d'autors i un complex tan plural d'idees.

Una primera ullada als 24 articles que trobem en el llibre ens fa adonar que existeixen dos denominadors comuns —a banda de les diferències referents a les temàtiques, al tractament dels temes, etc.— que li donen la unitat i l'interès de reunir-los en una publicació. El primer, el grau de maduresa que en tots i cada un dels articles traspuja. El segon, la unanimitat en el tracte d'una temàtica que, si bé està de moda i, per tant, es troba subjecta a múltiples interpretacions, és unidireccional en l'objectiu de totes i cada una de les seves aportacions, tal i com es recull en la introducció que signa el col·lectiu que l'ha fet possible: «trencar certs tòpics entorn de la migració i el racisme, i reflexionar més enllà de les concepcions, els punts de vista i les mentalitats dominants».

A partir d'una mirada atenta podem destacar altres matisos més subtils que podríem resumir manifestant la sensibilitat perceptiva i la valuosa aportació d'alguns autors sobre aspectes que, sovint, no es tracten quan es vol estudiar la problemàtica de l'estrangeria: les dimensions econòmiques d'àmbit mundial implícites, o la transcendència del gènere, o la mirada des de la població reclusa o refugiada, o des de la perspectiva professional, o la peculiar construcció que els mitjans de comunicació fan de les persones estrangeres segons el seva procedència, entre altres.

Tots ells, però, aporten des de les diferents temàtiques una anàlisi rigorosa sobre *la nova retòrica de l'exclusió*; pretenen allunyar-se de les afirmacions que, primer, s'escudaven en les diferents capaci-

tats de les races humanes —justificacions actualment desfasades— i, segon, ens fan parar atenció en el perill que té l'èmfasi que avui es posa *en el que és diferent* de la identitat, de les tradicions i del patrimoni cultural entre grups i que assumeix la delimitació de la cultura pel territori. Evidentment, també s'intenta de fer aflorar les grans dificultats que suposa entendre la diversitat cultural sense perdre de vista la humanitat compartida. De fet, s'expressa una preocupació per la tendència a contraposar l'enaltiment de la identitat nacional a l'exclusivitat cultural; aquesta exclusivitat «que pretén deixar de ser quelcom que necessitem per convertir-se en *quelcom que ens impedeix ser*», en paraules de Verena Stolcke.

Una altra de les constatacions que aporta el llibre és la d'evidenciar que les justificacions i les interioritzacions que acompanyen els discursos respecte de les desigualtats ètniques, creixen de forma alarmant. Són legitimacions construïdes socialment, sobretot a través dels mitjans de comunicació —principal vehicle de comunicació de l'exclusió— però també a través de les legislacions a l'ús i, sobretot, mitjançant polítiques concretes sobre l'ocupació, l'habitatge, l'escolarització, la salut, etc.

La utilitat d'aquest llibre, doncs, és prou evident. Alguns dels articles que aplega ja han estat editats anteriorment en diversos països i en diverses llengües, com diversa és també la procedència dels seus autors, però cal agrair l'esforç per aplegar-los en una única publicació perquè, de fet, es convertirà en una eina molt útil per conduir-nos vers una certa relativització en l'autocomprensió de la nostra cultura que situï el coneixement de la nostra estructura social en la mateixa posició analítica que la de qualsevol altre país. També cal dir que tots i cada un dels

articles són acompanyats d'una àmplia referència documental, tant d'autors com de relats de la realitat que de ben segur són útils quan ens plantegem la docència i la recerca sociològica sobre aquests temes.

No cal dir que el llibre a cada pas reconeix que no pretén ni pot aportar solucions, però el mèrit principal que té el llibre que ens ofereix l'editorial Virus no

és altre que el de mostrar oposició a la fortalesa europea de les «pàtries» i apuntar, potser, cap a una república multiètnica —una proposta entre altres, com esmenta l'autor de l'últim article— on sigui possible el diàleg cultural i es faci realitat una vertadera cultura de la tolerància intercultural.

Josefina Recasens

GOBERNADO ARRIBAS, Rafael (Coord.)

Análisis comparado de las estructuras sociales de Andalucía y Cataluña
Málaga: Universidades de Málaga y Almería, 1996.

El lector de esta obra, *Análisis comparado de las estructuras sociales de Andalucía y Cataluña*, se encontrará con el resultado del trabajo de un equipo de investigadores centrado en la Universidad de Málaga. El sociólogo Rafael Gobernado es el coordinador del grupo de expertos formado por: Encarna Herrera, Ramón Hidalgo, Félix Requena y Gonzalo Herranz. El Instituto de Estadística de Andalucía (IEA) colabora impulsando el proyecto y el Centro de Investigaciones de la Realidad Social (CIRES) proporcionando el material empírico. Carlota Solé epilogó la obra.

La publicación de este estudio coincide en el tiempo con la reapertura del debate político, en el marco de la España de las autonomías, a propósito de las diferencias entre comunidades y sobre su tratamiento político: igualdad y desigualdad. Voces desde el norte invocan la diferencia, voces desde el sur, apelan a la igualdad. Participar en el debate requiere conocer y explicar las diferencias que se dan entre las distintas comunidades autónomas tanto en los ámbitos espacial, político, económico, cultural y social. Y es esto lo que fundamentalmente se consigue con esta obra. El objetivo general del

trabajo consiste, según Gobernado, en el estudio comparado de las estructuras sociales de las comunidades autónomas de Andalucía y Cataluña.

Y junto a este interés práctico, un objetivo teórico. Un *leit motiv* teórico, la modernización, constituye el punto de arranque del proyecto y determina verdaderamente el alcance de la investigación. Mediados los ochenta, la teoría de la modernización abandona los supuestos teóricos que fueron clásicos, a saber: la preeminencia de alguno de los factores de cambio social, sean estos económicos, políticos o culturales sobre los demás, y la concepción lineal de la modernidad. Las más recientes teorías de la modernización, tanto si analizan la sociedad como formación económica y social atendiendo a factores organizativos, como si tienen en cuenta su dimensión cultural y ponen de relieve los factores de integración, tienen en común el considerar que la modernización afecta a la dirección del cambio social. Como afirma Carlota Solé, a propósito de la concepción de modernidad reflexiva de Beck, la sociedad industrial y la sociedad del riesgo son dos formaciones económico-sociales distintas. Sociedad del riesgo frente a sociedad